

ad festum Purificationis, juxta veterem usum suæ Ecclesiæ? Numquid suppressa sunt omnia monasteria cum privilegiis quibus regulares fruebantur in Gallia? Idem de cæteris quam pluribus seu statutis localibus, seu consuetudinibus, quæ tum ad plebem fidelium, tum ad clerum sacerdotalem, tum ad religiosos spectabant... Concludimus opinionem allegatam nullum fundamentum habere in actibus S. Sedis, et alienam esse a sensu communī.

De nonnullis consuetudinibus quæ dubio gravi locum dede-runt, agemus in decursu nostrarum *Prælectionum*.

§ IV — DE PRÆCIPUIS COLLECTIONIBUS CANONUM.

22. — Collectiones canonum prodierunt ex quo concilia, tum apud orientales, tum apud occidentales, res disciplinæ multis legibus composuerunt, vel etiam plures editæ sunt decisiones in quæstionibus fidei; perutile enim visum fuit hos canones in unum colligere, ut securius conservarentur, atque facilius versarentur in manus clericorum.

Cæterum, necessarium non est animadvertere solam dispositionem canonum in eodem volumine nullam eis superaddere auctoritatem, nisi collectio fiat authenticæ voluntate legislatoris, qui jure suo potest redigere in codicem legum communium toti societati, decreta quæ primitus pro Ecclesiis privatis condita fuerant.

De præcipuis collectionibus dicemus, postquam de canonibus et constitutionibus apostolicis pauca prælibaverimus. Itaque :

23. — I^o Quid sint canones Apostolorum et constitutiones apostolicæ?

I. *Canones Apostolorum* nuncupantur regulæ canonicae, numero octoginta quatuor, quæ in Corpore juris post decre-tum Gratiani leguntur. Canones illi non opus genuinum Apostolorum, nec ab omni nævo immunes; merito tamen repu-

tantur insigne monumentum disciplinæ Ecclesiæ per priora sæcula.

Multa quidem probant hanc collectionem canonum non esse authenticam. 1° S. Gelasius Papa dixit in synodo Romana habita anno 494 : « Liber canonum Apostolorum est apocryphus, » quod de collectione canonum intelligimus; si enim de aliis canonibus, aut de una tantum parte horum canonum decernere voluisset Gelasius, id procul dubio declarare non neglexisset. (*Cap. Sancta Romana Ecclesia*, dist. xv, cap. iii, § 64.) 2° Patres qui catalogum scriptorum primæ ætatis texuerunt, uti S. Hieronymus et Eusebius, hujus collectionis mentionem non faciunt. Hanc item non memorant ii quorum maxime interfuerint istius auctoritatem allegare, v. g., Romani Pontifices in causa Paschatis, et S. Cyprianus in causa rebaptizationis¹. Inde jure concludimus canones apostolicos vel tunc temporis fuisse ignotos, vel habitos pro apocryphis. 3° Idem canones alludunt ad disciplinam et ad quosdam errores quæ sunt temporis ætate apostolica recentioris; v. g. canon 51 condemnat proxim Montanistarum; canon 65 plectit poena depositionis illos qui sabbato jejunant, quod contrarium est disciplinæ Romanæ.

His addemus *Canones Apostolorum*, quando prodierunt, quod probabiliter evenit circa initium sæculi quarti, juxta peri-tiores criticos, non omnes, quales hodie leguntur, ubique fuisse receptos. Ecclesia Græca exceptit octoginta quatuor canones, prout exstant in Corpore juris; Ecclesia Latina habuit solum moe quinquaginta priores, nec alios retulerunt antiquiores colletores canonum. Synodus Lateranensis habita sub Stephano V, ann. 769, prohibuit ne alii præter hos quinquaginta recipereetur.

¹ Canon 70 ministratur poenam depositionis iis qui sanctum diem Paschatis ante vejum æquinoctium celebraverint cum Judaïs, quod consente-ram erat disciplina Ecclesie Romanae; Canon autem 45 favet errori re-baptizantium i/casu baptismi ab haereticis collati.

II. *Constitutiones apostolicæ* octo libris continentur, qui inserti sunt in priori volumine collectionis Conciliorum. Opus illud non venit ab Apostolis, nec ab Apostolorum discipulis, saltem quale nunc exstat; multa siquidem in eo reperiuntur contraria traditionibus Ecclesiæ Romanæ; v. g., proscriptit absolute quartum conjugium, condemnat baptisma ab hæreticis collatum quod iterari jubet, permittit presbyteris secum detinere uxores quas ante suam ordinationem duxerant... Alia sunt quæ offendunt ordinem chronologicum, supponunt enim ordinationes disciplinæ ævi recentioris. Aliunde perlegenti hos libros manifeste appareat eos non fuisse ab Apostolis scriptos; nec ingenium, nec stylum primorum discipulorum Domini redolent. Quoniam vero tempore prodierint, non certis signis indicant critici; probabile satis est editos fuisse per decursum seculi quarti.

Cæterum, *Constitutiones*, sicut et *Canones Apostolorum*, multa complectuntur maxime utilia canonistis ad illustrandam disciplinam primævorum temporum. Valde probabile arbitramur utramque collectionem conflatam fuisse ex traditionibus apostolicis, synodis statutis et Pontificum decretis, quibus postea imperiti homines nova et falsa miscuerunt.

24. — II° Quæ sint antiquiores collectiones Ecclesiæ Græcæ et Latinæ¹?

I. Ecclesia Græca habuit suam collectionem canonum, ter-

¹ Fratres Ballerini dissertationem eruditam et utilem canonistis defūnt de *Antiquis collectionibus canonum* quæ prodierunt ante Gratianū. Hæc dissertatio inserta fuit in operibus S. Leonis, ab iisdem Ballerini editis, tom. III. — Collectiones veteres Ecclesiæ Græcæ et Latinæ reperuntur in *Bibliotheca juris canonici veteris*, 2 vol. in-fol., opera J. Vili, doctoris Sorbonici. A. Gallandus, presbyter coiñgr. Oratorii, elucubrationes plurim eruditorum, sc. P. Coustant, Fr. Ballerini, de Marca, Cesneli, etc., de juris ecclesiastici origine et progressu, collegit, in libro *et vetustis canonum Collectionibus, dissertationum sylloge*, 1 vol. i-fol. (Venetiis, an. 1778.) His plura addidit Aug. Theiner: *Disquisitiones criticæ in præcipiis canonum et decretalium collectiones*. (Romæ, i collegio Urbano an. 1836.)

PRÆCIPUÆ COLLECTIONES CANONUM.

pore concilii Chalcedonensis, siquidem videmus in actione seunda, sanctam synodum postulare ut legantur canones, commentariisque inserantur, quod Actius archidiaconus præstare satagit, legendō e codice plures canones qui singuli per numerum designantur. Hæc collectio complectebatur canones desumptos e conciliis Nicæno, Ancyrano, Neocæsariensi, Gangreni, Antiocheno, Laodiceno et Constantinopolitano, per ordinem digestos.

Huic primæ collectioni adjecti sunt canones Apostolorum, canones insuper Ephesini, Sardenses, Chalcedonenses, cum regulis ex libris S. Basillii desumptis, a Joanne Scholastico, Episcopo Constantinopolitano (an. 577), qui canones distribuit ordine methodico. Aliam ejusdem operis editionem dedit in qua leges civiles quæ ad easdem materias referuntur, addebatur canonibus; unde ista collectio nomen *nomo-canonum* accepit. Photius novam collectionem concinnavit (ix sæculo), in qua, præter canones legitimos a sanctis synodis editos, reposuit regulas conciliabulorum, quod opus præsulis schismatici merito suspectum reddidit catholicis.

II. Ecclesia Latina, ab ævo apostolico usque ad synodum Nicænam, secuta est traditiones quas ab Apostolis acceperat, consuetudines quæ decursu temporum inductæ fuerant, et paucas quasdam regulas a SS. Pontificibus præfixas; quibus postea canones Nicanos et Sardenses adjecti. S. Innocentius I dicebat, ineunte sæculo quinto, in epistolis ad Episcopum Constant. et ad Episcopum Alexand., Ecclesiam Romanam non aliis uti canonibus¹. Postea tamen sensim vulgati sunt canones conciliorum orientalium quæ modo memorabamus, et canones conciliorum Africanorum, qui usu in disciplinam totius fere Ecclesiæ occidentalis prævaluuerunt.

Hos omnes canones complexa est collectio quæ *Prisca* vocatur. Aliam accuratiorem et magis completam aggressus est Dionysius Exiguus initio sæculi sexti, atque in duas partes divisit. Una

¹ Apud Constant. *Epistolæ Rom. Pontificum*, col. 790 et 799.

pars canones conciliorum tum cœcumenicorum, tum provincialeum referebat; altera decretales Pontificum, incipiendo a S. Syricio qui Sedem Romanam anno 581 tenebat, et, ordine chronologico, epistolas decretaque successorum Syricii, nempe Innocentii, Zozimi, Bonifacii, Cœlestini, Leonis I et Anastasii II, qui obiit anno 500. Utrique parti præbant 50 canones Apostolorum. En collectio illa per celebris, quæ, etsi privata auctoritate confecta, accepta et probata fuit a Sancta Sede. Dicta fuit communiter *Vetus canonum codex*.

25. — III° *Quid sit collectio Isidori Mercatoris?*

Sæculis post Dionysium subsecutis nonnullæ collectiones canonum prodierunt, inter quas duas præsertim memorabimus: unam S. Isidori Hispalensis, alteram Isidori cui cognomentum *Peccator*, seu quandoque *Mercator*. Notissimus est sanctus Isidorus Hispalensis qui collectioni Dionysianæ plura adjecit e sanctis Patribus, et ex conciliis quæ in Hispania et aliis in regionibus habita fuerant. Quis vero fuerit alter Isidors ignoratur. Fratres Ballerini conjiciunt ex argumentis verisimilibus hunc fuisse clericum Gallo-Germanum Ecclesiae Moguntinae qui decretales ediderit versus an. 859-845¹. Hæc tamen collectio, quamvis incerti auctoris, alias celebritate vicit, et tantum auctoratis consecuta est, ut per septem fere sæcula theologi omnes, canonistæ, et concilia, decretales aliaque documenta operis Isidori, citaverint, iisque usi sint in judicis. Primus omnium authenticitatem hujus collectionis impugnavit cardinalis Cusanus (anno 1450) in *Concordia catholica*, lib. III, cap. II.

Apud omnes eruditos nunc convenit Isidorum suam collectionem corrupisse multis epistolis suppositiis quas ipse fabricaverat, aliis apocryphis, et textibus interpolatis².

At fateri etiam debent viri sapientes aequæ ac docti 1° collec-

¹ Tom. III operum S. Leonis, part. III, cap. vi, § 4.

² V. *Dissertationem* Ballerinorum mox citatam § 5, ubi collectionis Isidoriana spuria, sincera, et interpolata accurate discernuntur.

tionem Isidorianam non fuisse confectam jussu SS. Pontificum; 2° nulla jura tribuere Sanctæ Apostolicæ Sedi, quæ non innitantur divina constitutione Ecclesiæ; 3° tandem non tantam mutationem perturbationemque induxisse in disciplinam, quantum dicunt plures scriptores.

1° Sine ullo fundamento diceretur Romanos Pontifices conspirasse ad jus novum inducendum ope fallacis collectionis canonum. Hoc est merum et calumniosum figmentum adversariorum Sanctæ Sedis; quinimo exstant litteræ apostolicæ Leonis Papæ IV ad Episcopos Britanniæ directæ, anno 850, quæ nullam mentionem faciunt decretalium Isidori, quamvis Pontifex ex professo sibi proposuerit indicare Episcopis canones quos sequebatur Ecclesia Romana, et scripserit eo tempore quo divulgari incipiebat collectio Isidoriana. Cap. *De libellis*, 1, dist. xx.

2° Falsæ decretales nihil adscribunt Sanctæ Sedi quod non innitur divina ordinatione. Notare operæ pretium est theologos catholicos nunquam usos fuisse his decretalibus, in suis controversiis dogmaticis, ad vindicandum jura, vel unam quidem ex prærogativis Ecclesiae Romanae. Hoc ipsimet Protestantes fateri debent. Quod vero spectat ad res disciplinaires, v. g., ad judicia criminalia Episcoporum, dicetur suo loco, hæc jure divino nullatenus excedere limites auctoritatis pontificiæ, quin etiam ad illam proprie pertinere¹.

3° Addidimus collectionem Isidorianam non adeo permutatis discipinam canonicam, prout plures crediderunt. Nequam verisimile est novam atque prius inauditam disciplinam, in causis pluribus, et magni momenti, ex una incerti auctoris collectione statim prodiisse, sine ulla reclamatione ex parte Episcoporum quorum intererat... Attamen nulla reperiuntur in monumentis vestigia reclamationis... Dicendum potius ideo librum Isidori receptum fuisse, quia nihil fere novum,

¹ Cf. Marchetti, *Critique de Fleury*, art. 4.

sed disciplinam tunc temporis observatam, tradebat. Re quidem vera, hæc disciplina in multis dissentit a vetustioribus regulis quas priorum sæculorum concilia provincialia statuerant; sed nihil inde concludendum, nisi decursu sæculorum hanc ipsam disciplinam paulatim immutatam fuisse; et hoc solum delictum fuit Isidori fabricavisse Epistolas, canones veteres novis sua manus additamentis corrupisse, textus quorundam Patrum, vel decreta privatorum conciliorum fraudulenter tribuisse SS. Pontificibus, ut exponeret firmaretque disciplinam quam sua ætate observatam communiter conspiciebat.

*26. — IV° Quid sit et cuius auctoritatis decretum Gratiani?

Gratianus monachus ordinis Sancti Benedicti, Bononiæ in Italia vitam duxit. Post multos labores in studio juris impensos, aggressus est novam collectionem quæ prodiit anno 1151, sub hoc titulo, *Concordia discordantium canonum*. Opus in tres partes divisit: prima 101 *Distinctionibus* constat, et singulæ distinctiones plura capita complectuntur. In ea parte agitur de origine, auctoritate ac principiis juris; deinde exponuntur status et officia clericorum. Secunda pars habet triginta sex *Causas*, quarum unaquæque in quæstiones, et quæstiones in capita seu canones distribuuntur. Hanc partem collector totam composuit ad expositionem regularum quæ in judiciis servari debent, et ideo *causas* appellavit. Tandem tertia pars inscribitur de *Consecratione*, quia potissimum agit de ritibus sacris, de sacrificio, etc.; illa pars in distinctiones et canones dividitur.

Divisio decreti Gratiani in tres partes præcipuas, de *personis*, de *judiciis*, et de *rebus sacris*, est convenienter ordinata, et felicem successum habuit in scholis, quæ ex tunc majori studio, aptiorique methodo, hoc magni certe momenti caput disciplinæ ecclesiasticae tractaverunt. Canones olim communius recensabantur juxta ordinem chronologicum, quod scientificam rerum inquisitionem excludebat; a tempore autem Gratiani, doctores

cœperunt quæstiones innumeræ de jure canonico disponere ordinatim, de principiis generalibus disserere, cunctas quæstiones ad capita præcipua reducere, sicque studium juris ad statum scientiæ, non secus ac theologia, erectum fuit.

Attamen, inde concludas nolim Gratianum rem ad perfectiōnem adduxisse; hoc privato doctori impossibile prorsus fuisse. Decretum in multis deficit: sæpe ordinem perturbat, miscendo quæstiones quæ ad materiam propositam non attinent; insuper epistolas decretales supposititias refert, et textus apocryphos Patrum; conciliis et ipsis S. Pontificibus tribuit nonnulla quæ sunt privatorum scriptorum.

Plures SS. Pontifices, nempe Pius IV, Pius V, et præsertim Gregorius XIII, viris selectis curam demandaverunt corrigendi decretum Gratiani, quorum ope prodiit nova editio quam approbavit Gregorius XIII in bulla *Cum pro munere*, anno 1580. Hinc enatum apud canonistas dubium, utrum collectio Gratiani auctoritatem habeat juris communis. Omnes admittunt tales auctoritatem non competere plerisque canonibus decreti, si ratione sui considerentur; sunt quippe desumpti ex synodis particularibus, textibus quorundam Patrum, atque legibus principum sæcularium, vel etiam ex ipso collectore Gratiano qui ipse suam mentem in nonnullis capitibus exponit. Verum Sancta Sedes, hæc cuncta approbando, potuit in disciplinam communem ecclesiarum transferre, et nonnullis visum fuit hoc revera fecisse Gregorium XIII, dum sua constitutione providit « ut hoc jus canonicum sat expurgatum ad omnes Christi fideles « ubique sartum tectum perveniat, ac ne cuiquam liceat eidem « operi quidquam addere, vel immutare aut intervertere, sed « prout in urbe Roma impressum fuit, semper et perpetuo inter- « grum et incorruptum conservetur. »

At vero, si attente inspiciatur textus constitutionis Gregorianæ, apparebit id solummodo voluisse Pontificem, librum Gratiani asservari talem qualis editus fuerat, non tamen illum habendum esse in Ecclesia, ut codicem authenticum legum, et

hæc nunc est communis canonistarum opinio, quam amplectitur Benedictus XIV, in libro *de Synodo*, ubi dicit : « Gratiani decretum, quantumvis pluries, Romanorum Pontificum cura, emendatum fuisse non ignoretur, vim et pondus legis non habet : quinimo inter omnes receptum est, quidquid in ipso continetur, tantum auctoritatis habere, quantum ex se habuisse si nunquam in Gratiani collectione insertum foret. » Lib. VII, cap. xv, n. 6¹.

*27. — V^o Quæ sint aliaæ collectiones in Corpore juris canonici inclusæ?

Post decretum Gratiani veniunt in Corpore juris, DECRETALES GREGORII IX, SEXTUS DECRETALIUM BONIFACII VIII, CLEMENTINÆ et EXTRAVAGANTES.

S. Raymundus de Pennafort, Præpositus ordinis S. Dominici, collegit jussu Gregorii IX decretales epistolas quas omiserat Gratianus, decreta conciliorum Lateranensium, scilicet III° habiti anno 1179 sub Alexandro III, et IV° anno 1215 sub Innocentio III, et multas decretales utriusque Pontificis, Alexandri et Innocentii. Opus totum in quinque libros dividitur, et singuli libri titulos habent. I^os decretalium liber agit de personis; sc. de clericorum electione, officiis, etc....; II^os de judiciis ecclesiasticis in materia civili; III^os de rebus sacris, qualia sunt beneficia Ecclesiæ, etc....; IV^os de sponsalibus et conjugiis; V^os tandem de judiciis criminalibus et poenis; quæ cuncta a canonistis hoc versiculo exprimi solent : *Judex, judicium, clerus, connubia, crimen*. Illa collectio decretalium est authentica, siquidem illam cum suis omnibus partibus Gregorius IX se approbavisse ut *illa universi utantur in judiciis et in scholis*, declarat in suo brevi ad doctores et scholares Bononiæ commorantes. Approbatio pontificalis complectitur integros canones cum suis titulis, non vero

¹ C. Berardi librum magna eruditione edidit in decretum Gratiani, *Gratiani canones genuini ab apocryphis discreti*, etc., in quatuor vol. in-4° distributum. Canones apocryphos notavit, corruptos ad codicum emendationum fidem exigit, difficiliores demum illustrare studuit, interpretatione ex integro contextu deducta. (Ed. Matrii, 1783.)

summaria, nec partes decisas, quibus cæteroquin DD. utilissime utuntur ad elucidationem canonum¹.

Decretalibus Gregorii, Bonifacius adjecit (anno 1298) *Sextum* librum decretalium, quem in totidem libros et partes distribuit, eundem ordinem observando quem secutus fuerat S. Raymundus in collectione Gregoriana. Liber *sextus*, sic vocatus quia fuit veluti appendix et complementum quinque librorum decretalium, complectitur canones conciliorum Lugdunensium I^o sub Innocentio IV, anno 1245, et II° sub Gregorio X, anno 1274, simulque plures decretales Bonifacii VIII, qui hunc librum promulgavit, per breve apostolicum scriptum ad doctores scholæ Bononianæ, uti fecerat Gregorius IX.

Clementinæ, sic a S. Pontifice Clemente V vocatæ, continent una cum decretis concilii Viennensis, nonnullas constitutiones editas a Clemente. Hunc librum in lucem publicam protulit Joannes XXII, successor Clementis in sede sancti Petri (anno 1317).

Duæ quæ supersunt collectiones, nempe una *Extravagantium Joannis*, altera *Extravagantium communium*, complectuntur constitutiones quas Joannes XXII, et ceteri Pontifices ab Urbano IV ad Sextum IV, ediderunt. Hæ collectiones incerti

¹ *Summaria* que singulis canonibus praeficiuntur sunt opus doctorum, non legislatoris. *Partes decisæ* vocantur, partes quas S. Raymundus causa brevitatis exciderat e capitibus, et quas postea editores anno 1250 restituerunt, eas non quidem in capitibus reponendo, sed infra; et hoc quidem utile admodum fuit, nam sæpius maxime prosunt ad intelligentiam canonis, dum occasionem et circumstantias decreti referunt.

Cum tituli sint opus legislatoris, possunt citari instar canonum quando dant sensum integrum, v. g., titulus 50 libri III, *Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisceant*; vel ad determinandum in dubio genuinum sensum canonis. Sic titulus 28 lib. V, *De clero non ordinato ministrante*, canonistas communius induxit ut dicerent irregularitatem de qua sub hoc titulo agitur, incurri solummodo a clericis qui officium ordinis quem non suscepserant exercent, non vero a laicis. Hoc genus argumenti vocant *ratiocinium a rubro ad nigrum*, quia tituli primitus scribebantur rubro colore; et locum dedit effato communi apud auctores liturgicos : *Lege rubrum, si vis intelligere nigrum*.

sunt auctoris, nec unquam eas Sedes Apostolica authentice promulgavit; nihilominus tamen non minori auctoritate possent quam cæteræ partes Corporis juris, quia constitutiones pontificiæ quæ in utraque hac collectione consignantur, fuere universæ Ecclesiæ datæ ab ipsis Pontificibus quorum nomen singulis praeficitur.

*28. — Itaque *Corpus juris canonici*, præmisso Decreto gratiani, quinque collectionibus coalescit, DECRETALIBUS, SEXTO DECRETALIUM, CLEMENTINIS, EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS, et EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS. Constitutiones, decreta atque canones harum collectionum constituant jus commune, et debent ubique prævalere in judiciis et causis dirimendis, nisi certo constet de legitimo jure particulari, vel de consuetudine quæ in quibusdam his canonibus derogaverit. Non audiendi sunt qui dixerint jus pontificium subsidiarium esse tantum, nec apud nos vigere nisi ubi jus patrium vel consuetudo defecerit. Ipse *Gibert* ea de re observat : « Il y a peu de canons reçus solennellement parmi « nous, mais il n'en est pas de même des canons reçus tacite- « ment et non solennellement, dont le nombre est très-grand. « Cette réception se fait ordinairement par le seul usage. La « plupart des canons contenus dans le Corps du droit ont été « reçus de cette manière. » (*Institutiones ecclésiastiques et bénéficiales*, t. I, p. 71.) Arbitramur proinde jus commune vigere, veluti regulam generalem, nec ab eo recedendum, nisi in casu particulari, quando huic derogatum fuisse constat, et dicemus cum auctore a card. Soglia laudato : « Manet jus « ecclesiasticum decretalium in sua possessione, et illis qui jus « particulare contrarium prætendunt, incumbit probatio. » (*Institutiones juris publici eccl.*, § 58.)

*29. — *Nota*. Modus ille communiter servatur in allegandis textibus juris : 1° Si textus desumatur e decreto Gratiani, indicantur prima verba capitis cum illius numero, et numero simul sive *distinctionis*, sive *causæ*, prout ex prima vel secunda parte citatur textus; v. g., C. *Miramur*, 5, *distinct.* 61. C. *Ple-*

rumque, 27, *quæst.* 7, *caus.* 2. Si vero textus desumatur ex tertia parte decreti sic allegatur : C. *Missarum solemnia*, 12, *distinct.* 1, *de Consecratione*. — 2° Textus decretalium allegantur per prima verba capitis, indicato titulo : v. g., *Tuani*, 26, *DE SPONSALIBUS*. — 3° Textus Sexti decretalium et aliarum collectionum simili modo allegantur per prima verba, cum numero et indicatione tituli, et signo peculiari quo designetur collectio : v. g., C. *Procurator*, 38, *DE ELECTIONE*, in 6. C. *Causa beneficiali*, 1, *DE CAUSA POSSESSIONIS*, Clement.—C. *Ecclesiæ Romanæ*, 1, *DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA*, Extrav. Joannis.—C. *Nuper*, 6, *DE PRÆBENDIS*, Extrav. comm.

30. — VI Quæ sint collectiones juris novissimi?

Constitutiones Pontificum quæ editæ sunt post clausum Corpus juris canonici, nempe a Sixto IV, decreta Concilii Tridentini, regulæ Cancellariae, et variae decisiones Congregationum Romanarum, præsertim Congregationum Concilii et Rituum, constituant jus novissimum Ecclesiæ.

Constitutiones pontificias a S. Leone Magno ad recentiorem etatem continent Bullarium magnum⁴. Cum collectores non optimuerint mandatum has constitutiones inserendi, neque collectio fuerit auctoritate apostolica probata, bulle in hac collectione comprehensæ vim legis absolute non habent, nisi probentur earum archetypis convenire; attamen authenticæ præsumuntur, et tum apud auctores, tum in foro externo, allegantur tanquam leges, quod fit communiter proposito vocabulo initiali cuiusque bullæ et adjecto nomine Pontificis, v. g., C. *Auctorem fidei* Pii VI.

Decreta concilii Tridentini reperiuntur in ea parte quæ de *Reformatione* inscribitur, post canones dogmaticos. Maxime clericis optandum ut studiosius perlegant illam partem concilii, quæ gravissimi est momenti circa disciplinam.

⁴ Epistolas, seu constitutiones SS. Pontificum ab an. 67 ad 440, edidit P. Constant, monachus ord. S. Benedicti, e congregazione S. Mauri, sub eo titulo : *Epistolæ SS. Pontificum*, 4 vol. in-fol.

Regulæ Cancellariæ Romanae sunt numero LXXXII. Referuntur potissimum ad res beneficiale; per illas nimurum S. Pontifex declarat quæ beneficia reserventur dispositioni suæ (Reg. i — xi); revalidat et in statum pristinum reducit litteras gratiae vel justitiae a suo prædecessore datae infra annum ante diem ejus obitus, et non præsentatas temporibus debitis earum executoribus (Reg. xii); revocat nonnullas gratias, seu facultates concessas, quæ suum effectum non adhuc sortitæ sunt, et quas opportunum judicat novo examini subjici (Reg. xiii — xv); statuit quæ ratio servanda sit in concessione beneficiorum, ne justitia postponatur, ut præcaveantur fraudes, ex parte sollicitantium, causa seu occasio litium removeatur, et litibus exortis finis celerius detur (Reg. xvii — xlvi — lv — lxviii); iisdem regulis Cancellariæ, S. Pontifex præfinit quid exprimi debeat in litteris concessionis dispensationum, indulgentiarum et aliarum gratiarum, ut certo constet de voluntate concedentis (Reg. xvi, xlvi — lvi); præcavet abusum quo gratia concessa præter limites concessionis protenderetur (Reg. liii); providet juri alteri quæsito, ne scilicet ei derogatum censeatur, nisi specialiter sit expressum (Reg. xviii); item dignitati Cardinalium, ne in constitutionibus edendis comprehendantur seu comprehensi censeantur, nisi in eisdem constitutionibus specialis mentio facta sit ipsorum Cardinalium (Reg. lxx); demum statuit quod præmissis et quibusvis aliis regulis Cancellariæ suo tempore edendis, nunquam censeatur derogatum in quibusvis constitutionibus, etiam per clausulas quantumcumque efficacissimas, nisi facta fuerit de illis expressa mentio, et non aliter, nec alio modo (Reg. lxxi). Ultima regula determinat potestatem attributam Vice-Cancellario, et Cancellariam Regenti.

Regulæ Cancellariæ fuerunt scripto mandatae jussu Joannis XXII; et paucis mutatis et additis, eadem ad præsentem usque ætatem permanerunt. Vigent tantummodo sub Pontifice regnante et, illo decedente, revocantur; verum, cum moris sit

ut singuli Pontifices statim post suam promotionem easdem renoverent, haberi debent pro parte juris communis. Nonnullas, quæ sunt usus frequentioris, explicabimus in decursu (nos 56 et 57). Cæteræ plures non habent applicationem ad statum præsentem Galliarum.

Decisiones Congregationis Concilii refert *Thesaurus resolutionum* S. C. Concilii, quæ collectio incepit ab anno 1719, obeunte munus secretarii P. Lambertini (Benedicto XIV). Resolutiones Congregationis regulariter præcedit expositio vel etiam dissertatio a theologo Romano seu etiam a secretario S. C., cui demandatur officium dubia ponendi.

Suam collectionem habet etiam S. Congregatio Rituum, quæ in dies novis responsis vel decretis completeretur.

31. — En igitur monumenta juris ecclesiastici ab ævo Apostolorum ad nostram ætatem. Disciplina debuit pro ratione temporum in nonnullis mutari; decreta sæculorum præcedentium quandoque corriguntur novis constitutionibus; sed unus est semper finis, quem et Pontifices et concilia intendunt, gloria nempe Dei, in morum puritate, in cultus integritate, in ordinis a Christo instituti conservatione. Sapientia præsertim, et provida sollicitudo Sedis Apostolicae ubique constanter apparent in tanta serie decretorum. Hujusmodi continua traditio eorumdem principiorum, eximiam præbet demonstrationem assistentiae Spiritus Sancti: ubinam enim reperias tantam successionem Præsulum, qui per octodecim secula sibimet sunt eodem sensu eademque sententia concordes; in unum omnes conspirantes, qui nec cupiditatibus humanis, nec periculis, nec ulla ratione, ab eo recedant? Dum hi Pontifices, aut jura mutantia firmant, vel nova inducunt, prærogativas suæ sedis extollunt, quod quibusdam criticis visum fuit ostentatio superbiæ, potestatis affectatio: sed absit. « Quibus Deus singularem honoris dignitatisque prærogativam contulit, ait Bossuet, iisdem inspirat verum de sua potestate sensum, ut ea in Domino, cum res poposcerit, fidenter utantur. Quod quidem semel dicere placuit, ut

« temerariam ac pessimam sententiam refutarem : profiteor
« me de Sedis Apostolice majestate, Rom. Pontificum doctrinæ
« et traditioni crediturum ; quanquam eorumdem sedem,
« non ipsi magis, quam reliqui et tota Ecclesia, atque
« orientales predictant. » (*Defensio declarat. cleri Gall.*,
lib. X, cap. vi.)

32. — VII° Quæ sint monumenta juris particularis singularium Ecclesiarum ?

Monumenta quibus consignatur jus particolare Ecclesiarum sunt constitutiones speciales Sanctæ Sedis, concordata quæ eadem Sedes iniit cum guberniis civilibus, decreta conciliorum provincialium, et statuta diocesana. Hæc indicasse sufficerit; non enim nostra refert singularium Ecclesiarum disciplinam expōnere. Ut vero de Ecclesia Galliæ, quæ ad rem nostram magis directe attinet, hic speciale mentionem habeamus, sunt certa monumenta in quibus reperiuntur origines, progressus, variae per subsecuta sæcula immutationes illius disciplinæ. 1° Concilia, seu nationalia, seu provincialia. C. Sirmondus, e societate Jesu, edidit, an. 1629, *CONCILIA ANTIQUA GALLIÆ, cum Epistolis Pontificum, principum constitutionibus, et aliis Gallicanæ rei ecclesiasticæ monumentis*, 4 vol. in-fol. Odespun eodem sæculo, an. 1646, edidit *CONCILIA NOVISSIMA GALLIÆ*, 1 vol. in-fol., quæ scilicet in Galliis habita sunt haud paulo post Concilium Tridentinum, in plerisque Galliarum provinciis. Habemus tandem, typis impressa, quamvis nondum in unum collecta, varia concilia, quæ præsenti ætate, ab anno scilicet 1848, apud nos celebrata sunt. 2° Concordata quæ sancta sedes cum Gubernio civili iniit, nempe concordatum Leonis X cum Francisco I^o; concordatum Pii VII^l cum Napoleone, primo consule Reipublicæ, an. 1801; tandem concordatum Pii VII, cum Ludovico XVIII, quo in multis restituebatur conventio Leonis et Francisci; articuli organici nuncupati, qui inscio Pontifice Pio VII, ac sine illius assensu una cum concordato an. 1801 promulgati fuerant, abrogabantur in iis quæ adversant doctrinæ et legibus Ecclesiæ; auge-

batur numerus sedium Episcopalium, et variis necessitatibus Ecclesiarum provisum erat. 3° Edicta potestatis sacerularis, quorum alia cum approbatione auctoritatis spiritualis, publicata sunt; alia fuerunt tolerata et assensu Pastorum in disciplinam translata; alia demum preter fas et jus, in detrimentum sacræ Pontificum jurisdictionis, ut in decursu videbitur. Citabimus pro præsenti, *CAPITULARIA regum francorum*, ed. Balusii, 2 vol. in-fol. Parisiis an. 1780; *Marculfi monachi, FORMULARUM* libros duos, qui reperiuntur in collectione *Capitularium; PRAGMATICAM* Caroli VII, quæ suppressa fuit per concordatum Francisci cum Leone X, in quo plures articuli Pragmaticæ inserti sunt; *EDICTUM BLESENSE ET MELODUNENSE*, quæ multa decreta concilii Tridentini complectuntur; *ARTICULOS ORGANICOS* concordati an. 1801; *Decretum an. 1809 de fabricarum parochialium constitutione et regime*¹.

§ V. — DE REGULIS JURIS.

55. — Gregorius IX et Bonifacius VIII inseruerunt, alter ad calcem libri V *Decretalium*, alter pariter in fine *Sexti Decretalium*, regulas juris, de quibus dicere operæ pretium ducimus in his Prolegomenis, quia compendiosam notitiam juris præbent et plurimum inserviunt ad resolvendas plures quæstiones canonicas. Præmittemus nonnullas animadversiones generales de hisce regulis, quarum præcipuas, quæ ad interpretationem legum, ad dispensationem et ad rescripta referuntur, paucis deinde exponemus.

*54. — I^o Quid sint regulæ juris² ?

Regulæ juris dicuntur sententiae quædam generales quæ plures leges seu canones de diversis rebus, eamdem rationem

¹ Textus concordati an. 1801, articulorum organicorum, decreti an. 1809, una cum aliis monumentis, quorum notitia utilis est clericis, ad calcem III° voluminis *Prælectionum nostrarum* dabimus.

² Regulæ juris ex integrō referuntur ad calcem tertii voluminis.